

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра педагогіки музичної освіти і виконавського мистецтва

Буцко Тетяна Василівна

**ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНИХ СМАКІВ МАЙБУТНІХ
ПЕДАГОГІВ –МУЗИКАНТІВ У ПРОЦЕСІ ВОКАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ**

Дипломна робота

Освітній ступінь «Магістр»

Науковий керівник:

к.пед.наук.доц. Лендел-Сяркевич А.А.

Допустити до захисту:

Завідувач кафедри педагогіки музичної

освіти і виконавського мистецтва

д.пед.н., доцент Попович Н.М.

«___» _____ 2019 р.

Мукачево – 2019

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра педагогіки музичної освіти і виконавського мистецтва

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до дипломної роботи
Освітній ступінь «Магістр»

на тему: «**Формування художньо-естетичних смаків майбутніх педагогів–музикантів у процесі вокальної підготовки**»

Виконавець: студентка 2 курсу,
групи ММ-2м(з)
спеціальності 025 «Музичне мистецтво»

Буцко Т.В.

(прізвище та ініціали студента)

Керівник Лендел-Сяркевич А.А.

(прізвище та ініціали)

Рецензент Хижна О.П.

(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНИХ СМАКІВ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-МУЗИКАНТІВ	9
1.1. Формування художньо-естетичних смаків майбутніх мпедагогів-музикантів як соціально-педагогічна проблема.....	9
1.2. Зміст та структурні компоненти поняття «художньо-естетичний смак».....	18
1.3. Особливості формування художньо-естетичних смаків студентів у процесі вокальної підготовки у педагогічних ВОЗ.....	29
Висновок до першого розділу.....	46
РОЗДІЛ ІІ. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНИХ СМАКІВ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВОКАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ.....	49
2.1. Педагогічні умови формування художньо-естетичних смаків майбутніх педагогів-музикантів.....	49
2.2. Критерії та рівні сформованості художньо-естетичних смаків студентів у процесі вокальної підготовки.....	
2.3. Дослідно - експериментальна перевірка процесу формування художньо-естетичних смаків студентів у процесі вокальної підготовки.....	77
Висновок до другого розділу.....	102
ВИСНОВКИ.....	103
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	105

ВСТУП

Швидкоплинність трансформаційних процесів в сучасному соціокультурному просторі зумовлюють спрямування стратегії модернізації освітньої системи України на пріоритетність людиноцентрованості, суб'єктності, усвідомлене саморегулювання власної діяльності та поведінки в контексті професійного саморозвитку і самовдосконалення. Актуалізація гуманістичних засад освітньої системи потребує створення відповідного освітнього середовища, у якому професійна підготовки майбутніх фахівців, зокрема музикантів-педагогів, ґрунтується на пізнанні людиною екзистенційних сенсів внутрішнього світу, мобілізації особистісно-ціннісних та інтелектуальних ресурсів на досягнення успіху в професійній діяльності.

В умовах ствердження державності, коли головним чинником української спільноти є значущість людської особистості, проблема формування художньо-естетичних смаків молоді набуває особливої актуальності.

Прискорення економічного й технологічного розвитку набуває особливої важливості для сучасної України, яка, обравши для себе європейський вектор розвитку, прагне посісти гідне місце серед найбільш економічно розвинених держав світу. Вивести Україну на високий рівень зможуть лише професійно компетентні, мобільні й творчі фахівці різної кваліфікації з нестандартним баченням економічних проблем і власними оригінальними підходами до їх розв'язання. Серед них особливе місце має належати педпгогу-музиканту, який створює базис майбутнього суспільства.

У художньо-естетичних цінностях людина знаходить джерело духовного збагачення, морального вдосконалення. У плідному спілкуванні з мистецтвом людина набуває досвіду, що створює умови для всебічного використання можливостей мистецтва, що виховує і розвиває особистість. В зв'язку з цим зростає значення вокальної підготовки майбутніх педагогів-музикантів.

Аналізуючи процес вокальної підготовки майбутніх педагогів-музикантів, ми наголошуємо, що він має бути цілісним і тому потребує комплексних

заходів щодо формування творчого фахівця. Серед засобів активізації творчого розвитку, самоактуалізації та самореалізації особистості, значний інтерес викликає сценічна діяльність, яка в системі вокальної підготовки студентів посідає важливе місце. Враховуючи те, що діяльність вчителя близька до діяльності актора на сцені, доречним і важливим є використання сценічних форм роботи у становленні майбутнього музиканта-педагога. Такі форми сприяють підвищенню творчої активності, виявленню творчого потенціалу студентів з урахуванням їх можливостей та уподобань, розвивають художньо-естетичні смаки студентів. Проте в сучасній художньо-педагогічній підготовці майбутніх педагогів-музикантів існують певні прогалини щодо використання системи даних форм роботи у процесі формування художньо-естетичних смаків студентів.

Проблема формування художньо-естетичних смаків багатогранна та різнопланова. Її різні аспекти досліджено в працях соціологів (А.Здравомислов, О.Сохор, В.Цуккерман), психологів (Б.Анан'єв, Л.Божович, О.Киричук, Г.Костюк, О.Леоітг'єв, Л.Проколієнко), педагогів (Н.Бібік, Б.Друзь, В.Лозова, Н.Морозова, О.Савченко, Г.Щукіна).

В психології вивчались механізми впливу мистецтва на особистість, формування художньо-естетичних смаків засобами мистецтва (Б.Анан'єв, Л.Божович, Л.Виготський, О.Леонт'єв, В.Мясіщев, П.Якобсон та ін.).

В працях фахівців в галузі теорії та методики мистецької освіти О. Алексеєва, Л. Арчажнікової, Л. Баренбойма, Т. Беркман, Т. Воронової, Р. Гржибовської, А. Каузової, Б. Міліча, С. Савшинського, Г. Ципіна, В. Шульгіної, А. Щапова також вказується на необхідність розвитку художньо-естетичних смаків. Проте роботи цих авторів здебільшого спрямовані на розвиток суто виконавських, професійно спрямованих якостей майбутніх фахівців. Однак, для вирішення проблеми повноцінного сприймання мистецтва, розуміння естетичних цінностей, розвитку інтересу до художньо-творчої діяльності, необхідні конкретні педагогічні розробки та рекомендації.

Процес пізнання та відображення сучасного суспільного простору здійснюється у вимірах нових категоріальних систем, що відображають складні, інтегровані процеси глобалізованого світу. Особливо цікавим є пошук категорій пізнання, спільних для наукової сфери та педагогічної теорії й практики. До таких вітчизняні та зарубіжні вчені відносять категорію «естетичний смак» або «художньо-естетичний смак».

Проблема формування художньо-естетичних смаків студентів особливо актуальна для майбутніх педагогів-музикантів, які свою професійну діяльність будуть здійснювати, працюючи з людьми і для людей, і чия професійна діяльність мотивується особистими художньо-естетичними смаками викладача.

Формування художньо-естетичного смаку майбутнього педагога-музиканта у процесі вокальної підготовки передбачає використання в педагогічному процесі спеціальних методів, організацію продуктивного творчого мислення, побудовану на нових принципах. Окреслений напрям досі не привернув достатньої уваги дослідників. Таким чином, враховуючи актуальність і недостатню розробку цієї проблеми у теоретичному та практичному плані темою нашого дослідження було обрано **«Формування художньо-естетичних смаків майбутніх педагогів-музикантів у процесі вокальної підготовки»**.

Об'єкт дослідження – вокальна підготовка майбутнього педагога-музиканта.

Предмет дослідження – процесу формування художньо-естетичних смаків майбутніх педагогів-музикантів.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність запропонованих педагогічних умов та процесу формування художньо-естетичних смаків майбутніх педагогів-музикантів.

У відповідності до поставленої мети були визначені **завдання дослідження**:

- вивчити та проаналізувати стан проблеми в теоретичних розробках з питання

- формування художньо-естетичних смаків майбутніх педагогів – музикантів;
- розкрити сутність поняття «художньо-естетичний смак», виявити його структурні компоненти;
 - визначити педагогічні умови формування художньо-естетичних смаків майбутніх педагогів – музикантів;
 - визначити критерії та рівні сформованості художньо-естетичних смаків студентів;
 - розробити та експериментально перевірити ефективність запропонованої етапності процесу формування художньо-естетичних смаків майбутніх педагогів – музикантів.

Теоретичну основу дослідження становлять: наукові праці з питань практичної підготовки майбутнього вчителя (В.Бондар, І. Бех, Є. Бондаревська, І. Зязюн, Н. Кузьміна); дослідження про забезпечення цілісної професійної підготовки майбутніх педагогів (О.Матвієнко, Г. Падалка, О.Ростовський, О.Хижна, О. Щолокова та ін.); ідеї сучасних дослідників про застосування мистецтва у процесі підготовки творчої особистості майбутнього вчителя (А. Козир, В. Орлов, О. Реброва, Л. Плазовська та ін.).

Методи дослідження. Для досягнення мети, вирішення поставлених завдань були використані такі теоретичні та емпіричні методи. *Теоретичні* - теоретичний аналіз літератури з проблеми дослідження, вивчення та узагальнення досвіду роботи викладачів педагогічних ВЗО; *Емпіричні* – анкетування, опитування та бесіди зі студентами та викладачами; педагогічне спостереження за діяльністю студентів; педагогічне спостереження за процесом формування художньо-естетичних смаків студентів у процесі вокальної підготовки; тестування, педагогічний експеримент, що включає констатувальний та формувальний етапи, контрольну перевірку отриманих результатів; статистичні методи обробки отриманих даних.

Теоретичне значення дослідження полягає у філософському та психолого-педагогічному обґрунтуванні сутності поняття «художньо-

естетичний смак», у виявленні специфіки його формування у майбутніх педагогів–музикантів; у теоретичному обґрунтуванні компонентів художньо-естетичного смаку та визначенні критеріїв й показників рівнів сформованості художньо-естетичних смаків студентів; у теоретичному обґрунтуванні педагогічних умов та перевірці запропонованої етапності процесу формування художньо-естетичних смаків студентів.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що результати даної роботи можуть бути використані в процесі підготовки майбутніх педагогів-музикантів як із теоретичної так і практичної точки зору. Матеріали можуть бути використані як у навчальному процесі ВЗО, так і в школах мистецтв.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилась на базі МДУ протягом 2018-2019 н.р.

Структура та обсяг магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел.

Висновки до першого розділу

Узагальнений аналіз філософсько-естетичної літератури з проблем формування художньо-естетичних смаків майбутніх педагогів-музикантів дозволяє зробити наступні висновки про сутнісну характеристику художньо-естетичних смаків майбутніх педагогів-музикантів.

1. Становлення української державності, інтеграція України у європейське світове співтовариство, відмова від тоталітарних методів управління державою і побудова громадського суспільства передбачають орієнтацію на Людину, пріоритети духовної культури, визначають основні напрями реформування навчально-виховного процесу у ВЗО. Ця концепція є елементом нової ідеології фахової підготовки майбутніх учителів музики, яка повинна працювати на процес державотворення, становлення народу України як політичної нації.

Сучасне виховання в Україні має забезпечувати прилучення молоді до світової культури й загальнолюдських цінностей. За своїми формами й методами воно спирається на народні традиції, кращі надбання національної та світової культури. Такий підхід передбачає ставлення до кожного вихованця як до неповторної особистості, суб'єкта вільного розвитку.

2.Художньо-естетичний смак – це: здатність особистості до адекватного і художнього сприйняття та оцінки естетичних і художніх явищ; індивідуальна властивість особистості, що забезпечує оригінальність сприйняття видів мистецтва і естетичного освоєння дійсності; здатність, необхідна для естетичного відображення дійсності; інтерес, схильність, емоції; система суб'єктивних симпатій і антипатій; здатність емоційно оцінювати різноманітні естетичні властивості.

3. Художньо-естетичні смаки студентів можуть виявлятися в різних сферах мистецької діяльності – під час формування суджень про мистецтво, його виразні засоби; у створенні інтерпретації мистецьких творів; у театралізованій діяльності; у власній творчості.

4. На основі аналізу наукової літератури та власних спостережень ми визначили структурні компоненти художньо-естетичних смаків майбутніх педагогів-музикантів, а саме: *мотиваційно-емоційний, когнітивний та діяльнісно-творчий*. На їх основі ми з'ясували логічну послідовність виявлення художньо-естетичних смаків у вокально-педагогічній діяльності. Так, особистість, задовольняючи власні творчі потреби, на основі набутих знань, умінь та навичок, художньо-педагогічних здібностей, використовуючи комплекс власних якостей (емоційних, інтелектуальних, волевих) в діяльності формує власні художньо-естетичні смаки, результатом такої діяльності є створення нового, нестандартного, оригінального продукту художньої творчості.

5.Фахова підготовка студентів як важливу складову включає позанавчальну діяльність, що носить професійну спрямованість та великі

можливості для реалізації творчого потенціалу студентів. Ми трактуємо її як різновид творчої синтетичної діяльності з метою реалізації власної потенції та потреби до самоактуалізації засобами виконавської, театралізованої, літературно-поетичної діяльності в умовах сценічного публічного виступу. Разом з тим, на нашу думку, існуюча система вокальної підготовки у педагогічному університеті не має відповідного комплексу заходів з формування художньо-естетичних смаків студентів.

Висновки до другого розділу

1. У розділі з'ясовані питання процесу формування художньо-естетичних смаків студентів як важливої умови професійної підготовки майбутніх педагогів-музикантів. В процесі констатувального експерименту були визначені рівні сформованості художньо-естетичних смаків майбутніх педагогів-музикантів та розроблена їх характеристика на основі мотиваційно-емоційного, когнітивного та діяльнісно-творчого компонентів під час виконання творчих завдань.
2. Аналіз рівнів сформованості художньо-естетичних смаків студентів дозволив зробити висновок про недостатній загальний стан та середній рівень розвитку художньо-естетичних смаків для удосконалення системи художньо-педагогічної підготовки на сучасному етапі, визначив потребу в розробці ефективної системи активно діючих форм і методів розвитку художньо-естетичних смаків майбутніх педагогів-музикантів.

ВИСНОВКИ

Узагальнений аналіз філософсько-естетичної, мистецвознавчої та педагогічної літератури з проблем формування художньо-естетичних смаків майбутніх педагогів-музикантів дозволяє зробити наступні висновки:

1. Становлення української державності, інтеграція України у європейське світове співтовариство, відмова від тоталітарних методів управління державою і побудова громадського суспільства передбачають орієнтацію на Людину, пріоритети духовної культури, визначають основні напрями реформування навчально-виховного процесу у ЗВО. Ця концепція є елементом нової ідеології фахової підготовки майбутніх педагогів-музикантів, яка повинна працювати на процес державотворення, становлення народу України як політичної нації.

Сучасне виховання в Україні має забезпечувати прилучення молоді до світової культури й загальнолюдських цінностей. За своїми формами й методами воно спирається на народні традиції, кращі надбання національної та світової культури. Такий підхід передбачає ставлення до кожного вихованця як до неповторної особистості, суб'єкта вільного розвитку.

2. Художньо-естетичний смак – це: здатність особистості до адекватного і художнього сприйняття та оцінки естетичних і художніх явищ; індивідуальна властивість особистості, що забезпечує оригінальність сприйняття видів мистецтва і естетичного освоєння дійсності; здатність, необхідна для естетичного відображення дійсності; інтерес, схильність, емоції; система суб'єктивних симпатій і антипатій; здатність емоційно оцінювати різноманітні естетичні властивості.

Художньо-естетичні смаки студентів можуть виявлятися в різних сферах мистецької діяльності – під час формування суджень про мистецтво, його виразні засоби; у створенні інтерпретації мистецьких творів; у театралізованій діяльності; у власній творчості.

На основі аналізу наукової літератури та власних спостережень ми визначили структурні компоненти художньо-естетичних смаків майбутніх музикантів-педагогів, а саме: *мотиваційно-емоційний, когнітивний та діяльнісно-творчий*. На їх основі ми з'ясували логічну послідовність виявлення художньо-естетичних смаків у процесі вокальної підготовки. Так, особистість, задовольняючи власні творчі потреби, на основі набутих знань, умінь та навичок, художньо-педагогічних здібностей, використовуючи комплекс власних якостей (емоційних, інтелектуальних, вольових) в діяльності формує власні художньо-естетичні смаки, результатом такої діяльності є створення нового, нестандартного, оригінального продукту художньої творчості.

3. Фахова підготовка студентів ВЗО як важливу складову включає позанавчальну діяльність, що носить професійну спрямованість та великі можливості для реалізації творчого потенціалу студентів. Ми трактуємо її як різновид творчої синтетичної діяльності з метою реалізації власної потенції та потреби до самоактуалізації засобами виконавської, театралізованої, літературно-поетичної діяльності в умовах сценічного публічного виступу.

4. У Вирішенні питань формування художньо—естетичних смаків майбутніх педагогів-музикантів в процесі вокальної підготовки ми зробили висновок про необхідність застосування наступних педагогічних умов:

- створення творчої атмосфери співпраці викладача і студента;
- діяльність творчих викладачів з розробки авторських новітніх технологій;
- створення організаційно-педагогічних підходів формування художньо-естетичних смаків майбутніх музикантів педагогів.
- систематичність використання комплексу творчих завдань в усіх видах художньо-педагогічної діяльності.
- диференційований підхід до формування художньо-естетичних смаків майбутніх учителів початкової школи.
- розвиток здатності до рефлексії власної творчої діяльності та її

результатів.

5. На етапі констатувального експерименту були розроблені критерії діагностики та методика оцінювання рівнів виявлення сформованості компонентів художньо-естетичних смаків студентів. Ми дійшли висновку, що рівні художньо-естетичних смаків суттєво підвищилися, насамперед, у виконанні завдань вторинної творчості. Разом з тим, запропонована методика позитивно вплинула і на загальну художньо-педагогічну підготовку, підвищення рівня загальних, музичних та педагогічних знань, умінь та навичок, набуття професійної майстерності.

6. На цьому етапі дослідження ми дійшли висновку, що пріоритетними напрямками реалізації умов підвищення рівня сформованості художньо-естетичних смаків студентів є оновлення змісту художньо-педагогічної підготовки, удосконалення форм, методів навчально-виховного процесу, заміна авторитарних методик демократичним стилем, створення творчої атмосфери співпраці викладачів та студентів.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>